

KLUMME

Stormagtskampen skader videnskaben – og hele verden

Det forværrede forhold mellem USA og Kina har for europæiske forskere medført, at de må gebærde sig som 'videnskabsdiplomater'. Det er dybt skadeligt i en tid, der skriger på forskning og internationalt samarbejde.

af Helle Porsdam

Da Joe Biden blev udråbt som vinder af præsidentvalget 2020, bekendtgjorde han, at det amerikanske folk fortjener en hurtig, robust og professionel respons på den sundhedsmæssige og økonomiske krise, som coronaepidemien har forårsaget. Responsen bør desuden bygge på de nyeste landvindinger inden for videnskab og sundhed.

Det er nye og vigtige toner. Og selvom valget af Biden markerer en tilbagevenden til respekt for videnskab i amerikansk politik, er spørgsmålet, hvad Trump har betydet for videnskaben og forskerne bag den. Det videnskabelige samfund i USA har lidt under to udfordringer i de sidste fire år.

Den første udfordring: Videnskabsfornægtelse

For det første har landet haft en præsident, som med stolthed har erklæret sig direkte modstander af videnskaben og ved flere lejligheder latterliggjort dens udøvere. Flere anerkendte videnskabelige tidsskrifter kom derfor på banen

med advarsler mod at genvælge Trump et par måneder før valget.

Den 8. oktober udkom *New England Journal of Medicine* for første gang i 208 år med en redaktionel politisk opfordring: Stem ikke på Trump. Ugen efter gav tidsskriftet *Nature* i lederen sin tilslutning til Joe Biden og kaldte Trumps indsats mod klimaet for 'skamfuld'.

Og i september havde 81 amerikanske Nobelprismodtagere indenfor medicin, kemi og fysik udtrykt deres støtte til Biden i et åbent brev. Heri skrev de blandt andet, at der på intet tidspunkt i nationens historie har været større behov for at forstå værdien af videnskaben, når regeringen skal formulere sin sundhedspolitik.

Det er ikke noget, vi er vant til at se. Videnskabsfolk betragter ikke sig selv som politiske. Tværtimod vil de fleste hævde, at den videnskabelige proces er og bør være neutral og upolitisk, men her blev det altså for meget.

Den form for videnskabsfornægtelse, som Trump lagde for dagen, og den måde, hvorpå han anså videnskaben som en vare, man kan handle og bedrive storpolitik med, er ødelæg-

gende. Men også før Trump var der tale om 'det postfaktuelle', og flere aktører har i tidens løb sat spørgsmålstejn ved, om videnskab overhovedet er andet og mere end blot nogens meninger. Men Trumps stadige angreb på videnskabsbaseret evidens i de seneste fire år har for alvor mindsket tiltroen til videnskaben og dens udøvere i Vesten.

"I en postfaktuel verden, hvor næsten halvdelen af den amerikanske befolkning har ønsket at genvælge en vidensfornægter til Det Hvide Hus, hvad nytter det så at tilegne sig viden?" spurgte en studerende forleden i avisen *Uniavisen*, som er tilknyttet Københavns Universitet. For denne studerende – og for alle os andre – er der tale om et eksistentielt spørgsmål: Hvordan kan man efter Donald J. Trump gå seriøst op i sine studier og forsøge at opnå faglig viden, når verden ikke længere tror på, at en sådan findes? Den studerende fortsætter:

"For det handler ikke bare om USA og deres deroute mod vanviddet. Hvad nytter det at anskaffe sig viden om ozonlaget, tipping points og økologisk massedød, når klimakrisen bliver systematisk undervurderet, ignoreret eller benægtet?"

Den anden udfordring: Videnskabsdiplomati

Det videnskabelige samfunds anden store udfordring er de tiltagende spændinger mellem verdens stormagter. Forholdet mellem USA og Kina var i forvejen belastet som følge af den verserende handelskrig mellem de to lande. Og Trumps udtalelser om COVID-19 som "den kinesiske virus" har ikke gjort det bedre.

Handelskrigen har medført en ny koldkrigslignende tilstand på det videnskabelige område. Der bliver set skævt til forskere med kinesisk baggrund og kinesiske gæsteforskere i USA, fordi angsten for videnskabelig spionage, der kan føre til såvel kommerciel som militær, kinesisk udnyttelse af patenteret amerikansk viden, er så udtalt. Landene lukker sig om sig selv, og den åbenhed, som kendetegner videnskaben, går af fløjten.

For europæiske forskere har dette betydet, at de til tider må gebærde sig som 'videnskabsdiplomater'. Egentlig vil de bare lave deres forskning, som de altid har gjort det, men situationen mellem USA og Kina gør, at de pludselig må tage kritisk stilling til videnskabeligt samarbejde med både amerikanske og kinesiske kolleger. Herhjemme har der for eksempel været sager i medierne, som omhandler danske forskeres samarbejde med kinesiske kolleger omkring forskning, der måske kunne bruges direkte i kinesisk militærudvikling.

De danske forskere har pludselig skullet forholde sig til de politiske konsekvenser af deres forskning – de har skullet tænke fremad og forestille sig, hvad deres forskning potentielt kan resultere i. Diplomatiske og etiske øvelser er ikke noget, mange videnskabsfolk er skolede i, og mange savner en form for diplomatisk-etisk regelsæt, der kan hjælpe dem, når de havner i disse situationer.

I den forbindelse har begrebet '*science diplomacy*' – eller videnskabsdiplomati på dansk – fået stor bevågenhed i de seneste år. Det betegner brugen af videnskabelige og akademiske samarbejder mellem nationer for at løse fælles problemer.

Samarbejde eller magtmiddel

Videnskabsdiplomati er ikke et nyt fænomen. Det engelske 'Royal Society', der blev grundlagt i 1660, anerkendte videnskaben som et globalt anliggende og ansatte allerede i 1723 en 'Assistant to the Secretaries for Foreign Correspondence', som skulle føre korrespondance med oversøiske forskere for at holde medlemmerne af 'Royal Society' ajour med, hvad der skete i videnskabens verden.

I det tyvende århundrede blev forskere i stigende grad involveret i politiske og diplomatiske spørgsmål. Tænk blot på Niels Bohr, som i 1950 skrev et åbent brev til FN, hvori han skitserede sine synspunkter om nuklear forskning og atomvåben. Heri argumenterede han for, at en åben verden og fuld videnskabelig transparens mellem lande ville betyde mere fred og stabilitet.

Foto: Roxanne Desgagnés / Unsplash

I dag har Organisationen The American Association for the Advancement of Science (AAAS) sit eget Center for *Science Diplomacy* og tidskrift, *Science & Diplomacy*. Organisationen har arbejdet sammen med The British Royal Society om de videnskabelige dimensioner, der definerer udfordringer i det 21. århundrede, såsom klimaforandringer, fødevarerikkerhed, fattigdomsbekæmpelse og nuklear nedrustning. Også i europæisk sammenhæng ønsker EU at spille en stadig mere aktiv og synlig rolle i internationalt videnskabsdiplomati.

Et af de områder, hvor vi i nutiden kan se videnskabsdiplomati udspille sig, er Arktis. Kina er på grund af klimaeffekterne i Arktis og det økonomiske potentiale i regionen blevet interesseret i polarområdet. I 2018 offentliggjorde Kina en ny plan for at åbne en Polarsilkevej. Det skal ske ved at udvide den såkaldte Silkevej til den arktiske region – et initiativ, som ofte betegnes som den nye silkevej og omhandler udviklings- og investeringsinitiativer, der strækker sig fra Østasien til Europa. Hvordan fungerer videnskabsdiplomati så her? Jo, Kina har investeret kraftigt i videnskab og teknologi i regionen og opnår på den måde udenrigspolitiske resultater. I 2013 opnåede man for eksempel observatørstatus i det Arktiske Råd.

Danmark er en af de oprindelige arktiske stater og har stærke interesser i de videnskabelige og geopolitiske implikationer af forandringerne i Arktis. Dette gør de koldkrigs-lignende forhold i Arktis af betydning også for os.

Tror verden stadig på videnskab?

Videnskabsdiplomati er derfor ikke nødvendigvis negativt, men i stedet for åbent samarbejde ser vi nogle gange, at stater bruger det som et magtmiddel – også i Arktis. Idéen er her at bruge videnskaben som et 'soft power'-instrument til at nå udenrigspolitiske mål.

Under Den Kolde Krig blev ikke blot forskningsresultater, men også videnskaben set som en måde at kommunikere og fremme specifikke magtinteresser. Således bliver videnskaben

altså brugt i det internationale magtspil i stedet for at være en åben disciplin, som er til hele verdens nytte.

Forskningen er og har altid været international, og flere af de største problemer, vi har for øjeblikket, er globale og kan kun løses globalt. Her er klimaforandringerne et godt eksempel, COVID-19 er et andet. Men når forskere ikke længere kan samarbejde på tværs af landegrænser og ikke kan få adgang til de forskningsresultater, deres kolleger rundt omkring i verden fremkommer med, skader det videnskaben.

Helle Porsdam er professor i ret og humaniora ved Center for Tværfaglige Juridiske Studier (CIS), Københavns Universitet. Hun har desuden en UNESCO-chair i kulturelle rettigheder. Hun tog sin ph.d. i amerikanske studier ved Yale University.